

زبان‌های رایج در کانادا و وضعیت زبان فارسی^۱

دپارتمان آمار دولت کانادا در سال ۱۹۹۷ م نتایج بخشی از سرشماری ۱۹۹۶ م را در مورد زبان مردم کانادا منتشر ساخت. این نتایج، به تفکیک، ناظر بر زبان مادری، زبان خانواده و میزان دانش آن‌ها از زبان‌های رسمی کانادا است. بررسی این نتایج به خوبی تحولات فرهنگی و اجتماعی و به خصوص تأثیر پدیده مهاجرت بر ترکیب فرهنگی این کشور را نمایان می‌سازد. این نتایج به خوبی نشان می‌دهند که مهاجران چگونه با استفاده از زبان مادری خود بر محیط فرهنگی میزبان تأثیر می‌گذارند و چگونه تحت تأثیر زبان محیط جدید قرار می‌گیرند.

نگاهی به سیر تحول زبان‌های غیررسمی در کانادا، به خصوص زبان‌های ایتالیایی، آلمانی و اوکراینی، که زمانی پس از زبان‌های انگلیسی و فرانسه قرار می‌گرفتند، نشان می‌دهد که زبان گنجه‌ای است که حفظ آن در نسل‌های بعدی مهاجران نیاز به برنامه‌ریزی دقیق دارد، وگرنه نسل‌های دوم و سوم مهاجران، از آمار کسانی که به زبان پدران و مادران خود سخن می‌گویند، کسر می‌شوند.

۱. با سپاس از رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در اتاوا، برای تهیه و ارسال این گزارش - نامه پارسی.

ایرانیان بسیاری ظرف دو دهه اخیر به کانادا مهاجرت کرده‌اند و طبیعتاً فرهنگ و زبان فارسی ارمغانی است که آنان با خود به سرزمین جدید آورده‌اند. زبان فارسی بخش مهمی از فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی است که باید نسل به نسل در میان ایرانیان مهاجر حفظ شود. اگر نسل امروز رواج زبان فارسی و تشویق جوانان به تکلم به زبان فارسی وجهه همت خود قرار ندهد، به زودی، علی‌رغم افزایش ایرانی‌تبارها در کانادا، جمعیت فارسی‌زبانان رشد منفی نشان خواهد داد.

در این گزارش سعی شده است ضمن بررسی ترکیب زبانی کانادا و تغییرات آن در طول زمان و در استان‌ها و شهرهای مختلف کانادا، وضعیت زبان فارسی را در کشور کانادا، دانشگاه‌ها و مدارس این کشور توضیح داده شود. بنابراین مطالب در این گزارش ذیل دو بخش مطرح می‌شوند: بخش اول گزارش به وضعیت زبان در جامعه کانادا می‌پردازد و تغییرات حاصل از پدیده مهاجرت را در مقاطع مختلف بررسی می‌کند. بخش دوم گزارش به طور خلاصه به زبان فارسی در کانادا پرداخته است. تعداد فارسی‌زبانان و چگونگی وضعیت زبان فارسی در مدارس و دانشگاه‌های کانادا از جمله بحث‌های این بخش هستند. در پایان هر قسمت نیز پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود ارائه شده است.

زبان‌های رایج در کانادا

تنوع زبان مادری در کانادا

آمارگویای این نکته است که چندزبانگی در کانادا، به دلیل افزایش جمعیت مهاجران، روبه رشد است. در سال ۱۹۹۶ م، تعداد کسانی که زبان مادری خود را زبانی غیر از انگلیسی و فرانسه اعلام نموده‌اند ۴/۷ میلیون نفر بوده است و این رقم نسبت به سال ۱۹۹۱ رشدی معادل ۱۵/۱ درصد را نشان می‌دهد. این رشد ۲/۵ برابر نرخ ۵/۷ درصدی رشد جمعیت کانادا در دوره ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ م بوده است. این فاصله احتمالاً در دوره ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ م بسیار بیشتر شده است، چرا که از یک طرف نرخ رشد جمعیت به چهار درصد کاهش یافته است و از طرف دیگر مهاجران بیشتری وارد کانادا شده‌اند.

تعداد کسانی که انگلیسی را زبان مادری خود اعلام کرده‌اند، در سرشماری سال ۱۹۹۶ م معادل ۱۷/۱۰۰/۰۰۰ نفر بوده است که نسبت به دوره قبل از آن ۴/۷ درصد افزایش داشته است و جمعاً شصت درصد جمعیت کانادا را تشکیل داده‌اند. جمعیت انگلیسی‌زبان در سال ۱۹۸۶ م معادل ۶۲ درصد جمعیت کانادا بوده است. در مورد فرانسه‌زبان‌ها در

فاصله دو سرشماری ۱۹۹۶ و ۱۹۹۱ م جمعیت آن‌ها با ۶/۷۰۰/۰۰۰ نفر، ۲/۳ درصد رشد نشان می‌دهد؛ ضمن این که نسبت جمعیت آن‌ها به کل جمعیت کانادا از سال ۱۹۵۱ م به بعد رو به کاهش گذارده و در سال ۱۹۹۶ م تنها ۲۴ درصد جمعیت کانادا زبان مادریشان فرانسه بوده است. جمعیت فرانسه‌زبان کانادا در سال ۱۹۵۱ م معادل ۲۹ درصد جمعیت کانادا بوده است.

در سال ۱۹۷۱ آن بخش از مردم کانادا که زبان مادریشان یکی از زبان‌های غیررسمی بوده است، سیزده درصد جمعیت را تشکیل می‌داده‌اند، ولی در سال ۱۹۹۶ م حدود هفده درصد مردم کانادا زبان مادری خود را زبانی غیر از دو زبان مزبور اعلام نموده‌اند. بیش از سه چهارم مهاجرانی که بعد از ۱۹۹۰ م وارد کانادا شده‌اند، یعنی ۱/۰۳۹/۰۰۰ نفر از مهاجران، زبان مادریشان غیر از دو زبان رسمی بوده است. بیش از نیمی از این افراد از آسیا و خاورمیانه به کانادا مهاجرت کرده‌اند.

یک چهارم از مهاجرانی که بین سال‌های ۱۹۹۱ و ۱۹۹۶ م وارد کانادا شده‌اند، به زبان چینی سخن می‌گویند و یک پنجم آن‌ها به یکی از زبان‌های عربی، پنجابی، فارسی، تامیلی و تاگولوگ صحبت می‌کنند. در همهٔ استان‌های کانادا بجز سه استان، تعداد افرادی که زبان مادریشان زبانی غیر از زبان‌های رسمی بوده است، افزایش داشته است.

به عکس آنچه در سرشماری سال ۱۹۹۶ م مشاهده می‌شود، در فاصلهٔ بین سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۷۰ م تنها زبان مادری ۵۴ درصد از مهاجران یکی از زبان‌های غیررسمی بوده است. بیش از دو سوم آن مهاجران متولد اروپا بودند و زبان مادری یک چهارم آن‌ها یکی از زبان‌های ایتالیایی، آلمانی یا یونانی بوده است. در آن زمان چینی‌ها تنها چهار درصد جمعیت مهاجران این مقطع زمانی را تشکیل می‌دادند. زبان چینی، به عنوان زبان مادری، رشد سریعی را از دههٔ ۱۹۸۰ م با افزایش جمعیت مهاجران تجربه کرد، به خصوص در فاصلهٔ ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ م که تعداد زیادی از هنگ‌کنگ و جمهوری خلق چین به کانادا مهاجرت نمودند و جمعیت آنان با ۴۲ درصد افزایش به ۷۳۹/۰۰۰ نفر بالغ گردید. به همین دلیل زبان چینی از جایگاه دوم زبان‌های غیررسمی به مکان اول ارتقا یافت و جایگزین زبان ایتالیایی شد. زبان چینی زبان ۲/۶ درصد ساکنان کانادا در سال ۱۹۹۶ م بوده است و بعد از آن زبان‌های ایتالیایی، آلمانی و اسپانیایی قرار می‌گیرند.

گذشته از زبان چینی زبان‌های عربی، پنجابی و تاگولوگ هم سه زبان غیررسمی دیگری

هستند که به دلیل افزایش تعداد مهاجران از آسیا و خاورمیانه، از رشد قابل توجهی برخوردار بوده‌اند.

بیست و پنج سال پیش زبان‌های آلمانی، ایتالیایی و اوکراینی سه زبان پیشتاز در میان مهاجران بودند، ولی از سال ۱۹۷۱ م به بعد به دلیل کاهش شدید ورود مهاجران اروپا و بالا رفتن میزان مرگ و میر ناشی از کهولت سن مهاجران اروپایی، جمعیت آن‌ها نسبت به کل جمعیت کاهش یافت و این سه زبان نیز جای خود را به زبان‌های شرقی دادند. در سال ۱۹۹۶ م بیش از ۴۷ درصد افرادی که زبان مادری آن‌ها اوکراینی اعلام شده بود، بیش از ۶۵ سال سن داشتند. این رقم در مورد آلمانی زبان‌ها ۲۸ درصد و در مورد ایتالیایی بیست درصد بوده است و این در حالی است که تنها دوازده درصد جمعیت کانادا ۶۵ بهار یا بیشتر را پشت سر گذاشته‌اند.

زبان مادری در استان‌های کانادا

تعداد انگلیسی‌زبانان در استان‌های ساسکاچوان، مانیتوبا، نیوبرانزویک، و آلبرتا افزایش یافته است. در حال حاضر ۸۶ درصد فرانسه‌زبان‌های کانادا در کبک زندگی می‌کنند و ۸۱/۵ درصد مردم کبک فرانسه‌زبان هستند. در سال ۱۹۹۱ م حدود ۸۲ درصد مردم کبک را فرانسه‌زبان‌ها تشکیل می‌دادند. با وجود این کاهش در نسبت جمعیت آن‌ها به کل جمعیت کبک، تعداد آن‌ها به ۵/۷ میلیون نفر در سال ۱۹۹۶ م افزایش یافته است. در خارج از کبک جمعیت فرانسه‌زبان‌ها با ۰/۶ درصد کاهش نسبت به سال ۱۹۹۱ م، در سال ۱۹۹۶ م به ۹۷/۰۰۰ نفر رسیده است. بیش از سه‌چهارم فرانسه‌زبان‌های خارج از کبک در نیوبرانزویک و آنتاریو زندگی می‌کنند: حدود ۲۴۲/۰۰۰ نفر در نیوبرانزویک و ۵۰۰/۰۰۰ نفر در آنتاریو؛ ولی درصد جمعیت آن‌ها در این دو استان از سال ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ م کاهش نشان می‌دهد. در استان کبک تعداد کسانی که زبان مادریشان یکی از زبان‌های غیررسمی است، از تعداد کسانی که زبان مادریشان انگلیسی است، فزونی یافته است. در سال ۱۹۹۶ م جمعیت گروه اول ۹/۷ درصد کل جمعیت کبک بوده است، در حالی که گروه دوم ۸/۸ درصد جمعیت کبک را تشکیل می‌داده‌اند. گروه دوم در سال ۱۹۷۱ م حدود سیزده درصد جمعیت کبک بوده‌اند و جمعیت آن‌ها بیش از دو برابر تعداد گروه اول بوده است. بین سال‌های ۱۹۹۱ و ۱۹۹۶ م تعداد افراد گروه اول با چهارده درصد افزایش به ۶۸۲/۰۰۰ نفر رسیده است، در حالی که جمعیت گروه دوم با ۰/۷ درصد کاهش

به ۶۲۲/۰۰۰ نفر در سال ۱۹۹۶ م رسیده است.

دو استان مانیتوبا و ساسکاچوان، برخلاف دیگر استان‌های کانادا، شاهد کاهش تعداد کسانی هستند که زبان مادریشان غیر از انگلیسی و فرانسه است. علاوه بر این نسبت جمعیت آن‌ها به کل جمعیت نیز کاهش یافته است. در این دو استان تعداد زیادی از مهاجرانی که زبان مادری آن‌ها آلمانی و اوکراینی است، زندگی می‌کنند و اکثر آن‌ها بیش از ۵۵ سال دارند.

نود درصد مهاجران در سال‌های اخیر در استان‌های اونتاریو، بریتیش کلمبیا، و کبک ساکن شده‌اند، در نتیجه جمعیت کسانی که زبان مادریشان یکی از زبان‌های غیر رسمی است، در استان‌ها رشد بیشتری داشته است. در سال ۱۹۹۶ م جمعیت این گروه در استان‌های اونتاریو و بریتیش کلمبیا معادل ۲۲ درصد کل جمعیت استان‌های مزبور بوده است. این رقم در مقایسه با سال ۱۹۷۱ م در هر دو استان شانزده درصد رشد نشان می‌دهد.

زبان خانواده در کانادا

از هر ده نفر کانادایی یک نفر در منزل به زبانی غیر از انگلیسی و فرانسه صحبت می‌کند. اگر چه جمعیت کسانی که زبان مادریشان یکی از زبان‌های غیر رسمی است ۴/۷ میلیون نفر اعلام شده، اما تعداد کسانی که اعلام کرده‌اند که اغلب از یکی از زبان‌های غیر رسمی در منزل استفاده می‌کنند، در سال ۱۹۹۶ م معادل ۲/۸ میلیون نفر بوده است. در سال ۱۹۷۱ م تنها هفت درصد مردم کانادا چنین خصوصیتی داشته‌اند و این رقم در سال ۱۹۹۶ م به ده درصد رسیده است. دلیل این افزایش به طور مشخص ورود مهاجران بسیار به استان‌های اونتاریو و بریتیش کلمبیا بین سال‌های ۱۹۸۶ و ۱۹۹۶ م بوده است. در بریتیش کلمبیا جمعیت کسانی که در منزل به زبانی غیر از فرانسه یا انگلیسی سخن می‌گویند، بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۱۹۷۱ م دو برابر شده و به سیزده درصد کل جمعیت این استان رسیده است. در اونتاریو این رقم از یک درصد در سال ۱۹۷۱ م به چهارده درصد در سال ۱۹۹۶ م افزایش یافته است. در سال ۱۹۹۶ م زبان چینی در رده‌بندی زبان‌های خانواده، بعد از انگلیسی و فرانسه قرار داشته است و زبان‌های ایتالیایی و پنجابی به ترتیب بعد از زبان چینی قرار داشته‌اند. در حالی که ۲۵ سال پیش از آن، زبان ایتالیایی در این زمینه پیش‌تر بود و بعد از آن آلمانی و اوکراینی قرار می‌گرفت.

مهاجرانی که بین سال‌های ۱۹۹۱ و ۱۹۹۶ م به کانادا آمده‌اند، در سه شهر مهم تورنتو،

مونترال، و ونکوور مستقر شده‌اند. بیست و پنج درصد جمعیت تورنتو را مهاجران تشکیل می‌دهند که در منزل به یکی از زبان‌های غیررسمی سخن می‌گویند. از این جهت ونکوور با ۲۲ درصد در رده دوم و مونترال با دوازده درصد در جایگاه سوم قرار دارند. تقریباً یک پنجم جوانان زیر پانزده سال تورنتو و ونکوور در منزل به یکی از زبان‌های غیررسمی صحبت می‌کنند. این نسبت ۲/۵ برابر بیشتر از میانگین کل کانادا است که در سال ۱۹۹۶ م حدود هشت درصد بوده است. در مورد مونترال این رقم یازده درصد است.

در مورد زبان‌های رسمی اگر چه تعداد کسانی که به یکی از دو زبان انگلیسی یا فرانسه در منزل سخن می‌گویند افزایش داشته، اما نسبت آن‌ها به کل جمعیت کاهش یافته است. در سال ۱۹۹۶ م حدود ۱۹/۳ میلیون نفر در منزل انگلیسی صحبت می‌کرده‌اند. این رقم نسبت به سال ۱۹۹۱ م معادل ۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. تعداد ۶/۴ میلیون نفر نیز زبان فارسی را به عنوان زبان خانواده برگزیده‌اند. این رقم در مقایسه با پنج سال قبل از آن ۲/۵ درصد افزایش یافته است. در استان کبک در سال ۱۹۹۶ م زبان فارسی زبان خانواده ۵/۸ میلیون نفر بوده که نسبت به سال ۱۹۹۱ م حدود ۳/۲ درصد رشد نشان می‌دهد. در کبک ۷۶۲/۰۰۰ نفر یعنی یازده درصد جمعیت آن در سال ۱۹۹۶ م در منزل به زبان انگلیسی صحبت می‌کرده‌اند. این رقم نسبت به سال ۱۹۹۱ م تغییری نکرده است.

تمایل کسانی که زبان مادریشان یکی از زبان‌های رسمی است به سخن گفتن به یکی از دو زبان رسمی به جای زبان مادری در منزل کاهش یافته است. در سال ۱۹۹۱ م حدود ۴۴ درصد آنان در منزل به یکی از دو زبان رسمی سخن می‌گفتند، حال آن‌که در سال ۱۹۹۶ م این رقم به چهل درصد کاهش یافته است. برای هر یک از گروه‌های زبانی این قاعده صادق است که هر چه بیشتر سابقه حضور در کانادا داشته باشند، امکان جایگزینی یکی از زبان‌های رسمی با زبان مادری در منزل بیشتر می‌شود. چنان که آمار نشان می‌دهد مهاجرانی که در سال‌های اخیر وارد کانادا شده‌اند، نسبت به آن‌هایی که پیش از این مهاجرت نموده‌اند، تمایل بیشتری به استفاده از زبان مادری خود در منزل دارند. برای مثال در سال ۱۹۹۶ م تنها شانزده درصد چینی‌ها و شانزده درصد پنجابی‌ها در منزل به زبان انگلیسی یا فرانسه صحبت می‌کرده‌اند؛ در مقابل ۸۷ درصد هلندی‌ها، ۷۶ درصد اوکراینی‌ها و ۷۱ درصد آلمانی‌ها در منزل به یکی از دو زبان رسمی کانادا صحبت می‌کنند، چرا که یا در کانادا متولد شده‌اند و یا این که سال‌ها پیش به کانادا مهاجرت کرده‌اند.

توانایی سخن گفتن به دو زبان رسمی

زبان‌های انگلیسی و فرانسه دو زبان رسمی کشور کانادا هستند. آمار سال ۱۹۹۶ م حاکی از آن است که تعداد کسانی که از هر دو زبان انگلیسی و فرانسه استفاده می‌کنند رو به افزایش است. در سال ۱۹۹۶ م هفده درصد جمعیت کانادا یعنی $\frac{4}{8}$ میلیون نفر از کانادایی‌ها قادر به سخن گفتن به هر دو زبان انگلیسی و فرانسه بوده‌اند. این رقم در سال ۱۹۹۱ م شانزده درصد، و در سال ۱۹۷۱ م سیزده درصد بوده است. بجز استان ساسکاچوان که در آن نسبت دوزبانه‌ها به کل جمعیت ثابت مانده، در همه استان‌های دیگر این نسبت افزایش یافته است. کبک، همچون گذشته، بالاترین تعداد دوزبانه‌ها را در خود جای داده است. بین سال‌های ۱۹۷۱ و ۱۹۹۶ م جمعیت کسانی که به هر دو زبان رسمی قادر به تکلم بوده‌اند، از ۲۸ درصد به ۳۸ درصد افزایش یافته است. این رقم در سال ۱۹۷۱ م ۲۲ درصد بوده است. در مورد اونتاریو که در رده سوم قرار دارد، جمعیت دوزبانه‌ها در سال ۱۹۹۶ م دوازده درصد کل جمعیت این استان بوده است که نسبت به سال ۱۹۷۱ م حدود سه درصد رشد نشان می‌دهد. تعداد افرادی که زبان مادریشان فرانسه است و از هر دو زبان رسمی استفاده می‌کنند، پنج برابر کسانی است که زبان مادریشان انگلیسی است و به هر دو زبان تکلم می‌کنند.

جایگاه زبان فارسی در کانادا

جمعیت فارسی زبان کانادا

بر اساس آمار سال ۲۰۰۱ م نرخ رشد جمعیت کانادا از $\frac{5}{7}$ درصد در سال ۱۹۹۶ م به چهار درصد در سال ۲۰۰۱ م کاهش یافته است. از طرف دیگر، روند مهاجرت فارسی‌زبان‌ها در دوره پنج‌ساله بعد از ۱۹۹۶ م به کانادا افزایش یافته است. بنابراین نسبت جمعیت فارسی‌زبان به کل جمعیت بایستی در دوره ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ م بسیار بیشتر از دوره پیش از آن یعنی ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ م، که مبنای گزارش حاضر است، باشد.

به نظر می‌رسد آمارهای رسمی ارائه شده حداقل در مورد فارسی‌زبان‌ها گاه از دقت کافی برخوردار نیست. با اطمینان می‌توان که در سال ۱۹۹۶ م حداقل سه خانواده فارسی‌زبان در شهر Trois Rivières زندگی می‌کرده‌اند، ولی آمار رسمی تعداد فارسی‌زبان‌های این شهر را صفر اعلام کرده است. اگر چه نمی‌توان با اتکا به این حقیقت نتایج ارائه شده در دیگر مناطق را نیز بی‌اعتبار خواند، اما دیگر شواهد حاکی از آن است که آمار واقعی فارسی‌زبان‌ها در سال ۱۹۹۶ م بایستی بسیار بیشتر از این رقم باشد.

براساس سرشماری سال ۱۹۹۶ م تعداد ۴۴۴۸۵ نفر در کانادا زبان فارسی را به عنوان زبان مادری خود اعلام کرده‌اند. در دورهٔ ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ م رشد جمعیت فارسی‌زبان و افزایش تعداد مهاجران از کشورهای فارسی‌زبان موجب شده است که این زبان در شمار ده زبان اول جدول رده‌بندی زبان‌های غیررسمی کانادا قرار گیرد.

جمعیت فارسی‌زبان کانادا $۰/۱۵$ درصد جمعیت کانادا را تشکیل می‌دهند. آن‌ها بیشتر در شهرهای بزرگ متمرکز شده‌اند. حدود نیمی از فارسی‌زبان‌ها در تورنتو ساکن هستند. در سال ۱۹۹۶ م در این شهر ۲۱۶۵۶ نفر زبان مادری خود را فارسی اعلام کرده‌اند. این رقم $۰/۵$ درصد جمعیت $۴/۲$ میلیونی تورنتو در سال ۱۹۹۶ م است. پس از تورنتو مهم‌ترین شهر غرب کانادا، ونکوور با ۹۱۰۰ نفر قرار می‌گیرد. مونترال دومین شهر مهم کانادا ۵۹۲۰ نفر فارسی‌زبان در خود جای داده است. این رقم در مورد اوتاوا ۲۳۳۰ نفر است. نسبت جمعیت فارسی‌زبان در شهرهای تورنتو، ونکوور، مونترال و اوتاوا به کل جمعیت این شهرها بیشتر از نسبت فارسی‌زبان‌ها به کل جمعیت کانادا است.

کلگری، هامیلتن، ادمنتن، گیچنز، لندن، و ویکتوریا شهرهایی هستند که در سال ۱۹۹۶ م بین ۲۳۵ تا ۶۶۰ نفر فارسی‌زبان داشته‌اند.

وضعیت آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌های کانادا

در دو دانشگاه تورنتو (گروه تمدن‌های شرقی) و مک‌گیل (مرکز مطالعات اسلامی) زبان فارسی به عنوان یکی از دروس اختیاری ارائه می‌شود. مطالب و موضوعات مورد تدریس بیشتر جنبهٔ آموزش زبان دارد نه ادبیات و فرهنگ و تمدن ایرانی. در این دانشگاه‌ها استاد تمام‌وقت و اتای مشخص برای زبان فارسی وجود ندارد و درس فارسی به عنوان یکی از دروس اختیاری ارائه می‌شود؛ به عبارت دیگر این دانشگاه‌ها فاقد کرسی ثابت زبان فارسی هستند.

دانشجویان ایرانی مجاز به انتخاب این درس یا واحد تحصیلی نیستند، دلیل آن نیز سطح بسیار نازل مطالب ارائه شده است.

از آن‌جا که تحصیل در کانادا هزینه بسیار دارد، معمولاً افراد باید در انتخاب دروس و واحدها با آینده‌نگری برای دستیابی به شغل بهتر عمل کنند. بنابراین اگر درسی آینده‌شغلی روشن و قابل قبولی داشته باشد، اقبال عمومی به آن درس ورشته بیشتر خواهد بود. از طرف دیگر به دلیل پذیرش تنوع فرهنگ‌ها در کانادا و حضور خیل عظیمی از مهاجران، هرگاه

تعداد داوطلبان فراگیری زبان خاصی به حد کافی و مورد قبول مدارس و دانشگاه‌ها برسد، دولت کانادا هزینه برقراری کلاس درس زبان مورد درخواست را به عهده می‌گیرد. از این رو این نکته قابل تأمل خواهد بود که اگر تعداد متقاضیان فراگیری زبان فارسی به جهت نیاز و علاقه به مطالعه درخصوص تاریخ، فرهنگ و ادبیات ایران افزایش یابد، دانشگاه موظف به ایجاد کرسی زبان و ادبیات فارسی و یا دیگر موضوعات مرتبط با مقوله ایران‌شناسی خواهد بود.

در ارتباط با موضوع زبان فارسی در دانشگاه‌های کانادا چند نکته قابل تأمل است:

۱. اگر هدف از پیگیری آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌های کانادا به طور کلی شناساندن ایران باشد، باید ابتدا مخاطب خود را خوب شناخت، سپس با توجه به گرایش‌ها و خواسته‌های آنان، آن بخش از حوزه ایران‌شناسی را که مورد توجه و اقبال مردم و دانشجویان کانادایی است، انتخاب و به آن‌ها عرضه کرد. به این طریق ایران از همان زاویه‌ای که آن‌ها می‌خواهند معرفی می‌شود (موسیقی ایرانی، نگارگری، صنایع دستی، عرفان، جشن‌های سنتی، فیلم، آثار باستانی، تاریخ، شعر و نثر ادبی، داستان، دین، مذهب، فلسفه اسلامی، ...) و نتیجه، پیگیری و تلاش برای رسیدن به منبع و سرچشمه از سوی دانشجویان و محققان علاقه‌مند خواهد بود.

۲. اگر هدف از پیگیری امر آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌های کانادا آموزش مهارت خواندن و نوشتن زبان فارسی باشد، در این صورت با در اختیار گذاشتن کتاب‌های مناسب آموزشی می‌توان به مقصود رسید.

به طور خلاصه در راستای اعتلای نقش فرهنگی ایران در جهان، باید نیازهای واقعی مخاطب را شناخت و آنگاه در کنار برآورده ساختن نیازهای فعلی او، به معرفی دقیق ذخایر گرانسنگ فرهنگی، تاریخی، هنری و ادبی ایران پرداخت. اگر با این آینده‌نگری و برنامه‌ریزی اقدام و هزینه شود، تلاش گروهی به نتیجه‌ای ماندگار خواهد رسید و گرنه به قول سعدی هر چه نباید دلبستگی را نشاید.

وضعیت زبان فارسی در مدارس کانادا

وضعیت آموزش زبان فارسی در مدارس ایرانی کانادا

منظور از مدارس ایرانی مدارس فارسی است که هزینه آن‌ها به عهده دولت کانادا نیست. این مدارس خود به دو دسته مدارس رسمی و مدارس غیررسمی تقسیم می‌شوند:

مدارس رسمی: در کانادا سه مدرسه رسمی وجود دارد: دو مدرسه در تورنتو و یک مدرسه در مونترال، همچنین یک مدرسه نیمه رسمی نیز در محل فرهنگسرای ایران در اوتاوا دایر است. این مدارس مورد تأیید اداره کل مدارس خارج از کشور وزارت آموزش و پرورش هستند و کتاب‌های درسی و برنامه تحصیلی آن‌ها توسط این وزارتخانه تعیین می‌شود. تقریباً تمامی درس‌های مدارس داخلی در مدارس خارج از کشور نیز تدریس می‌شوند و متون و کتب درسی مانند مدارس داخلی هستند؛ تعداد روزها و ساعات تدریس نیز باید به اندازه مدارس داخل کشور باشد، مگر این که لازم باشد در شرایط خاص تغییر کند. اطلاعات کامل‌تر در مورد این دسته از مدارس از طریق اداره کل مدارس خارج از کشور وزارت آموزش و پرورش قابل وصول است.

مدارس غیررسمی: این‌ها مدارسی هستند که با نظر مؤسسان و اولیای دانش‌آموزان راه‌اندازی و اداره می‌شوند و سعی بر آن است که دانش‌آموزان از امکانات تحصیلی محل زندگی خود و زبان رسمی و اداری کشور میزبان بی‌بهره نمانند. این مدارس مورد تأیید وزارت آموزش و پرورش نیستند و آن وزارتخانه نیز برنامه مشخصی برای آن‌ها تدوین نکرده است. روزها و ساعات کلاس درس به گونه‌ای تنظیم می‌شود که دانش‌آموزان به راحتی بتوانند در مدارس کشور میزبان حاضر شوند. دانش‌آموزان مدارس غیررسمی می‌توانند در امتحانات پایان سال، به عنوان داوطلب آزاد، شرکت کنند و قبول شدگان نیز می‌توانند در مدارس داخل کشور به تحصیل ادامه دهند.

مدارس غیررسمی به دو دسته کوچک‌تر هم قابل تقسیم‌اند:

- مدارسی که سعی دارند از کتاب‌ها و منابع درسی مدارس رسمی ایرانی استفاده کنند؛ هر چند موضوعات و کلاس‌های دیگری هم دارند، ولی تا حدی با مطالب آموزشی داخل کشور آشنایند.

- مدارسی که صرفاً زبان فارسی و یا شاید همراه آن مختصری از فرهنگ و تمدن ایرانی در آنجا تدریس می‌شود، ولی کتاب‌ها و متون درسی ایران ملاک و معیار تدریس نیست.

وضعیت آموزش زبان فارسی در مدارس کانادایی

همان‌طور که پیشتر نیز اشاره شد، دولت کانادا با طرح موضوع تنوع فرهنگ‌ها به منظور جذب مهاجرین بیشتر، به زبان و فرهنگ دیگر کشورها احترام می‌گذارد و اگر در مدارس کانادایی تعداد داوطلبان فراگیری زبانی خاص به حد نصاب برسد، با هزینه دولت کانادا

کلاس مزبور دایر می‌شود. بنابراین تعدادی از فرزندان ایرانیان مهاجر (نسل دوم) در مدارس کانادایی در حال فراگیری زبان فارسی هستند. علاوه بر مدارس رسمی و غیررسمی، در بسیاری از شهرهای کانادا گروه‌های کوچک و حتی برخی خانواده‌ها به طور انفرادی اقدام به برگزاری کلاس‌های آموزش زبان فارسی کرده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی